

Список використаних джерел

1. Мерсіянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы / Г.Н. Мерсіянова. – К.: Радянська школа, 1985. – 80 с.
2. Мерсіянова Г.Н. Воспитание самостоятельности у учащихся вспомогательной школы в процессе профессионально-трудового обучения: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук : / Г.Н. Мерсіянова. – М.: Інститут дефектології, 1962. – 14 с.
3. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Мерсіянова Г.М. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 80 с.
4. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. – Частина 2. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 224 с.
5. Супрун М.О. Із історії започаткування диференційованого навчання учнів допоміжних шкіл //зб. наук. праць: вип. 5 / за ред. Т.В.Сак. – К.: Освіта України, 2011. – С. 3-9.

The article highlights scientific and pedagogic activities and lines of research of G.M. Mersiyanova Scientific College, its contribution in special education in Ukraine.

Keywords: mentally retarded children, vocational training, differentiated instruction.

Отримано 19.9.2013

УДК 378.2

Т.Л. Опалюк

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються сучасні проблеми розвитку освітньої галузі, завдання та вимоги, які ставить перед собою професійна підготовка вчителів в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: професійна підготовка педагогів в умовах інформаційного суспільства, безперервна освіта, діалогічна модель навчання, особистісне зростання.

В статье рассматриваются современные проблемы развития образовательной отрасли, задания, и требования, которые ставит перед собой профессиональная подготовка учителей в условиях развития информационного общества.

Ключевые слова: профессиональная подготовка педагогов в условиях информационного общества, непрерывное образование, диалогическая модель учебы, личностный рост.

Сучасність ставить перед системою педагогічної освіти вимоги постійного перебування вчителів і викладачів в освітньому просторі, безперервно удосконалюючи свої знання й уміння.

Вчитель повинен мати можливість особистісного зростання, обумовленого діяльністю, пов'язаною з участю в освітньому процесі. На жаль, жодна із цих вимог нинішньою традиційною системою педагогічної освіти поки що не виконується. Окрім того, панівна парадигма припускає, що мета освіти, навчання і виховання полягає, в основному, у впливі на вихованця. І хоча лунають заклики до демократизації та побудові діалогічної моделі навчання, доволі розповсюдженими результатами є односторонній вплив суспільства на особистість засобами освітньої системи. Ми маємо усвідомити, що система освіти, попри всю традиційність по збереженню і передачі знань і досвіду майбутнім поколінням, повинна бути системою, що розвивається, бути "відкритою" до зовнішніх впливів і внутрішніх трансформацій. Отже, людський чинник є головним у науковому аналізі розвитку і становлення освіти, а сутнісними елементами роботи педагога стають комунікація і розуміння станів учня. Розуміння припускає систематичне намагання зрозуміти іншу людину, її точку зору або логіку. З іншого боку, рефлексія повинна стосуватись і самого педагога, що допомагає зрозуміти не тільки іншого, але й самого себе та опосередковано донести до учня важливий досвід. Таким чином, педагогічний акт або дія є комунікативним, діагностичним та управлінським явищем одночасно.

Незважаючи на значні успіхи цивілізованих держав у розвитку освіти, науковці оцінюють її нинішній стан як кризовий. Кризу в сфері освіти пов'язують, насамперед, із відставанням педагогічної системи від темпів розвитку суспільства. Потреба забезпечити відповідність освіти вимогам сучасності набула нового звучання і належить до низки невідкладних завдань. Головне завдання полягає в тому, щоб переосмислити місію вищої освіти, зокрема, з огляду на потребу суспільства в організації неперервної освіти фахівців. Національна Доктрина розвитку освіти України і Закон України "Про вищу освіту" визначають головну мету української системи освіти – створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості, формувати покоління, здатне вчитися протягом усього життя, створювати й розвивати цінності

громадянського суспільства.

Проблемами відповідності освіти вимогам часу в Україні присвятили свої публікації С.У.Гончаренко [2], Р.С.Гуревич [3]. Аналіз перспектив розвитку країни, окреслених у їхніх працях, дозволяє припустити, що суспільство ХХІ століття буде орієнтованим на зростаючі можливості знання й інформації. Це вимагає істотних змін у системі освіти, зокрема в професійній.

Метою є дослідження теоретико-методологічних підходів до вивчення та забезпечення відповідності педагогічної освіти вимогам сучасності. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан розвитку педагогічної освіти та наукові праці, що присвячені цій проблематиці.

2. Визначити основну проблематику, що є передумовою розвитку освіти вчителів в умовах розвитку інформаційного суспільства.

3. Виділити першочергові напрями розвитку вищої школи та характеристики, яким повинен відповідати сучасний фахівець-педагог.

Педагог виконує дуже важливу, навіть без перебільшення "священну" функцію в суспільстві. Культурологічні концепції називають сучасну європейську культуру "синкретичною", або комунікативною, яка пропонує вибір моделей, ідей і цінностей життя людини. Центральне навантаження у синкретичній культурі припадає на індивідуальність та індивідуальну свідомість, тому основними цінностями "суспільства знання" стають розуміння та діалог, які є принципово демократичними цінностями. Ці властивості, безперечно віддзеркалює і педагогічна самосвідомість. Вчитель стає носієм знань і культури, але, водночас, уособлює індивідуальний досвід, є особистістю, яка прагне взаєморозуміння, діалогу та використовує відповідні засоби педагогічного впливу, управління і саморозвитку.

Загально визнано науковцями, що в Україні нині відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження в світовий освітній простір. Цей процес супроводжують істотні зміни в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Відбувається зміна освітньої парадигми: пропонуються новий зміст і нові підходи до освіти. Українська система освіти знаходиться на переломному етапі свого розвитку, оскільки, з одного боку, здійснюється її модернізація, виходячи із завдань внутрішнього розвитку даної підсистеми суспільства, а з іншого, – для інтеграції України в європейське співтовариство необхідний перехід до нової парадигми, що відповідає економічним і соціальним потребам суспільства, заснованого на знаннях, а також вимагає вирішення низки найскладніших завдань, які потребують не лише значних матеріальних ресурсів, а й чіткої концептуалізації і теоретичного осмислення. Виходячи з цих положень, науковці наголошують, що діяльність у галузі вищої освіти має бути більш адекватною вимогам часу, коли нові

можливості сполучені з новими завданнями і глибокими перетвореннями, що "мірилом навчання має стати ефективність подолання проблемних ситуацій і здатність подавати результат у вигляді, прийнятному для суспільства" [4, с.144].

Вища школа, на переконання В.Ю. Стрельнікова [5, с.6], має створити умови для розвитку особистості студента, умови, що зможуть забезпечити такі можливості:

- залучення кожного студента до активного пізнавального процесу, причому не пасивного оволодіння знаннями, а активної пізнавальної діяльності, застосування знань на практиці і чіткому усвідомленні, де, яким чином і з якою метою ці знання можуть бути застосовані;

- співробітництва під час вирішення різноманітних проблем, коли потрібно виявляти відповідні комунікативні уміння;

- широкого спілкування з однолітками з інших навчальних закладів свого регіону, інших регіонів країни і навіть інших країн світу;

- вільного доступу до необхідної інформації в інформаційних центрах не тільки свого навчального закладу, а й наукових, культурних, інформаційних центрах усього світу з метою формування власної незалежної й аргументованої думки з тієї чи іншої проблеми;

- постійного випробування своїх інтелектуальних, фізичних, моральних сил для вирішення назрілих проблем, уміння їх вирішувати спільними зусиллями, виконуючи часом різні соціальні ролі.

Для цього у ВНЗ створюються програми, що розвивають інтелектуальні здібності студентів, підвищують рівень міждисциплінарного змісту занять; застосовуються методи розширення знань, що підвищують ефективність навчання у вищій школі. Найбільш узагальнену ґрунтовну класифікацію педагогічних здібностей представлені у В.А.Крутецького, який дав такі загальні визначення:

1. Дидактичні здібності – здібності доступно передавати учням учбовий матеріал, розкривати матеріал, як проблему, ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмета, спонукати учнів до активного, самостійного мислення. Вчитель з дидактичними здібностями вміє при потребі відповідним чином реконструювати, адаптувати учбовий матеріал, важке зробити легким, складне – простим, незрозуміле – зрозумілим. Професійна майстерність, як її розуміють сьогодні, включає здібність не просто популярно і зрозуміло викладати матеріал, але і здібність організовувати самостійну роботу учнів, самостійне отримання знань, розумно і тонко "диригувати" пізнавальною активністю учнів, спрямовувати її в необхідний бік.

2. Академічні здібності – здібності до відповідної галузі знань (математики, фізики, біології, літератури і т.д.) Здібний учитель знає предмет не тільки в межах учбового курсу, а значно ширше і глибше, постійно слідкує за відкриттями науки, абсолютно вільно володіє матеріалом, проявляє до нього великий інтерес, прагне до дослідницької роботи.

3. Перцептивні здібності – здібності проникати у внутрішній світ учня, вихованця, психологічна спостережливість, яка пов'язана з глибоким розумінням особистості учня, його тимчасових психічних станів. Здібний вчитель, вихователь за незначними ознаками, невеликим зовнішнім проявом бачить ледь помітні зміни у внутрішньому стані учня.

4. Мовленнєві здібності – здібності ясно і чітко висловлювати свої думки і почуття за допомогою мовлення, а також міміки і пантоміміки. Мова здібного вчителя на уроці завжди спрямована на учнів. Чи повідомляє вчитель новий матеріал, чи коментує відповідь учня, висловлює схвалення чи осуд, мова його завжди відрізняється внутрішньою силою, впевненістю, зацікавленістю в тому, що він говорить. Висловлювання думки ясне, просте, зрозуміле для учнів.

5. Організаторські здібності – це, по-перше, здібності організовувати учнівський колектив, об'єднувати його, надихати на вирішення важливих задач і, по-друге, здібності правильно організовувати свою власну роботу. Організація власної роботи передбачає вміння правильно планувати і самостійно контролювати її. У досвідчених вчителів виробляється своєрідне почуття часу – вміння правильно розподіляти роботу, вкладатися у визначений термін.

6. Авторитарні здібності – здібність безпосереднього емоційно-вольового впливу на учнів і вміння на цій основі завойовувати авторитет (хоча авторитет складається не тільки на цій основі, а, наприклад, на основі знання предмету, і педагогічного такту вчителя). Авторитарні здібності залежать від цілого комплексу особистісних якостей вчителя, а саме: його вольових якостей (рішучість, витримка, наполегливість, вимогливість і т.д.), а вже потім – від почуття відповідальності за навчання і виховання школярів, від впевненості вчителя в тому, що він, правий, від вміння передати цю впевненість своїм вихованцям.

7. Комунікативні здібності – здібності до спілкування з дітьми, вміння знайти правильний підхід до учнів, встановити йми доцільні, з педагогічної точки зору, взаємовідносини, наявність педагогічного такту.

8. Педагогічна уява (чи прогностичні здібності) – це спеціальні здібності, які виражаються у передбачуваності своїх дій, у виховному проектуванні особистості учнів, пов'язаному з уявленнями про те, що з учня вийде в майбутньому, в умінні прогнозувати розвиток тих чи інших якостей вихованця.

9. Здібність до розподілу уваги одночасно між кількома видами діяльності має особливе значення для роботи вчителя. Здібний, досвідчений вчитель уважно слідкує за змістом та формою викладу (чи думки учня) і в той же час тримає в полі зору всіх учнів, чутливо реагує на ознаки втоми, неуважності, непорозуміння, помічає всі випадки порушення дисципліни, і, врешті - решт, слідкує за своєю поведінкою (позою, мімікою, пантомімікою, ходом) [6].

Зміни, що мали місце останнім часом у галузі освіти й науки, підтвердили істинність аргументу про те, що оскільки знання мають універсальний характер, то їх одержанню, поглибленню і поширенню можна значно сприяти шляхом мобілізації колективних зусиль міжнародного наукового співтовариства. Ця ідея знаходить своє відображення в міжнародному характері діяльності академічного співтовариства загалом, в якій беруть участь ВНЗ, наукові товариства й асоціації. Особлива увага приділяється інтернаціоналізації змісту та розмаїтості функцій вищої освіти, а також зростанню мобільності студентів і викладацького складу.

Отже, пріоритетними завданнями в галузі освіти є забезпечення базової освіти для всіх і розширення можливостей неперервної освіти. Ця мета узгоджується з необхідністю відновлення й удосконалення освіти на всіх рівнях, включаючи вищу освіту. Як і раніше, головне завдання полягає в тому, щоб зробити вищу освіту доступною для всіх на основі повної рівності і в залежності від здібностей кожного. У державних документах щодо реформування освітнього процесу зазначається, що освіта є основою духовного, соціального, економічного, культурного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

До нових функцій, які має виконувати освіта, можна віднести такі:

- створення умов для неперервної самоосвіти і самовдосконалення;
- забезпечення доступу до всевітньої мережі освітніх знань;
- інтеграція України у світовий освітній простір;
- розвиток творчих здібностей і навичок.

За сучасних кризових умов найактуальнішим завданням є активізація творчих сил та зміцнення інтелектуального потенціалу нації. Сучасна ситуація в умовах ринкових відносин вимагає постійного розвитку і саморозвитку людини як суб'єкта власної життєдіяльності. Засобом розв'язання цього завдання є концепція неперервної освіти, яка визначає нові підходи до проектування системи освіти, до змісту педагогічного процесу, наступності його рівнів. Ідея неперервної освіти – одна з найбільш прогресивних ідей початку XXI століття. Її головний сенс – постійне творче вдосконалення, оновлення і розвиток кожної людини протягом усього життя. Темпи технологічного й науково-технічного прогресу сьогодні такі, що більшість знань застарівають протягом 3-5 років. Тому жодний ВНЗ не в змозі підготувати фахівця на весь період його професійної діяльності. Фахівці будь-якої галузі мають бути готовими до необхідності підвищувати свою кваліфікацію протягом

усієї професійної діяльності. Окрім того, виникає потреба, щоб нові знання надходили в систему освіти безпосередньо в процесі навчання. Особливо гостро ця проблема стосується підготовки вчителя.

Науковці наголошують, що значну частину випускників педагогічних ВНЗ характеризують нестійкість професійної позиції, автократизм у спілкуванні, низький рівень рефлексії, організаторських, комунікативних, прогностичних умінь, наслідування, страхи приймати самостійні творчі рішення. Походження цих явищ безпосередньо пов'язане з прорахунками у формуванні у фахівців професійної готовності до педагогічної діяльності, до взаємодії з суб'єктами освітнього процесу.

У зв'язку із загальним підвищенням рівня науковості всіх сфер громадського життя, у тому числі й освітніх процесів, зростають вимоги до загальнокультурного і професійного рівня вчителя. Науковці одностайні в тому, що "характерними рисами сучасної освіти є потреба постійного вдосконалення навчальних програм та методик викладання, потреба широкого і повномасштабного перенавчання та перепідготовки кадрів". З метою забезпечення цих потреб необхідно формування потреби в неперервній освіті протягом усього життя в свідомості сучасного вчителя.

Так, академік НАПН України В.І.Бондар, аналізуючи підходи до формування нової освітньої парадигми зазначає, що "підготовка вчителя, вихователя відрізняється від навчання кваліфікованого робітника. В обох випадках система вирощування кадрів має спрямовуватися на те, щоб адаптувати кожного, незалежно від фаху, до відповідної системи: в одному випадку до соціальної (майбутнього педагога, психолога), в іншому - до матеріально-виробничої (кваліфікованого робітника). Формування особистості педагога не може бути зведеним до системи розрізнено здійснюваних впливів, а має виступати як процес діяльного, професійно налаштованого привласнення сутнісних характеристик едукації і забезпечення готовності фахівців реалізувати в практичній діяльності едукаційну цілісність [1]. Така цілісність розглядається як спонтанне поєднання трьох функціонуючих процесів навчання, виховання і розвитку, які мають свої, притаманні їм мету і завдання, принципи й умови, зміст і форми, методи і засоби. Як результат, у практичній діяльності має місце розрив їх у часі та просторі, функціях та результативності, в аудиторних і позааудиторних формах роботи з студентами [1].

Отже, педагогічна освіта має характеризуватися відкритістю, інноваційністю, креативністю, перспективністю. Школам потрібні добре підготовлені до своєї професії вчителі. Суттєвим питанням у підготовці вчителя є зміна "філософії" освіти з репродуктивної на творчу. Освіта вчителів має керуватися не лише адаптаційною доктриною, а насамперед, критично-креативною. Нині перевага надається творчому, інноваційному вчителю, який точно помічає і вирішує дидактично-виховні проблеми, а також проектує нові рішення. Навчання для

інновацій, на нашу думку, має стати основним положенням концепції підготовки вчителів. Замість того, щоб готувати вчителів виключно для відтворювального виконання професійних функцій, як це практикувалось раніше, педагогічна освіта має в широкому масштабі готувати творчих учителів, учителів-новаторів, які були б здатні не лише вміло користуватися накопиченим досвідом, а й активно, творчо збагачувати його новими цінностями.

Отже підводячи підсумки можна стверджувати, що сучасна освіта є засобом розв'язання найважливіших проблем не лише всього суспільства, а й окремих індивідів, будучи одним із найважливіших етапів у тривалому процесі їхньої соціалізації. Сучасні тенденції в галузі вищої освіти і нові завдання, що стоять перед нею, вказують на необхідність переосмислення її ролі і місії, вироблення нових підходів до навчання, освіти та виховання особистості майбутнього вчителя. Вона має характеризуватися відкритістю, інноваційністю, креативністю, перспективністю. Система освіти, повинна бути системою, що розвивається і людський чинник є головним у науковому аналізі розвитку і становлення освіти, а сутнісними елементами роботи педагога стають комунікація і розуміння станів учня. Сучасна педагогічна діяльність має включати в себе комунікативну, діагностичну та управлінську складову.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Традиційна й нова парадигма едукації педагогічних кадрів. / В.І Бондар / Режим доступа: електронний ресурс http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2011_4_1/stati/Bondar.htm
2. Гончаренко С.У. Гуманізація освіти України / С.У. Гончаренко// Кримські педагогічні читання: Матеріали Міжнар. наук. конф. / За ред. С.О. Сисоєвої і О.Г. Романовського. – Харків: НТУ "ХП", 2001. – С.131-138.
3. Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: [Монографія] / Р.С. Гуревич // За ред. С.У.Гончаренка. – К.: Вища шк., 1998. – 286 с.
4. Рудик О.Б. Інформатизація і мета освіти / О.Б. Рудик // Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти: Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дрогобич: Русь, 2000. – С.144.
5. Стрельников В.Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання / В.Ю. Стрельников. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 2. – 230 с.
6. Крутецкий В.А. Психология: Учебник для учащихся пед. уч-щ / В.А. Крутецкий. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1986. – 336 с.

The modern problems of development of educational industry, task, and requirements which are put before itself by professional preparation of teachers in the conditions of development of informative society are examined in the article.

Keywords: professional preparation of teachers in the conditions of informative society, continuous education, dialogic model of studies, personality growth.

Отримано 16.9.2013

УДК 364.62 (438)

М. Палюх

ЗАВДАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У БОРОТЬБИ З ПРОБЛЕМАМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПАТОЛОГІЇ

Автор статті підкреслює, що запобігання соціальним дисфункціям є однією із головних цілей соціальної діяльності. Патологічна поведінка є наслідком цілої низки подій, які пережила особа або група. Відсутність допомоги відповідних державних закладів є однією з причин соціальних патологій, які варто розглядати в контексті діяльності соціальних працівників, соціальної роботи та соціальної допомоги.

Ключові слова: соціальна патологія, соціальна робота, застереження, запобігання, діяльність соціального працівника.

Автор статьи подчеркивает, что предотвращение социальных дисфункций является одной из главных целей социальной деятельности. Патологическое поведение является следствием целой цепи событий, которые пережило лицо или группа. Отсутствие помощи соответствующих государственных заведений является одной из причин социальных патологий, которые стоит рассматривать в контексте деятельности социальных работников, социальной работы и социальной помощи.

Ключевые слова: социальная патология, социальная работа, предостережение, предотвращение, деятельность социального работника.

Соціальні зміни, що відбуваються в Польщі останнім часом в різноманітних сферах економічного, технологічного, законодавчого та соціального життя, викликають низку як позитивних, так і негативних явищ.